

Hvordan lære elevene å lære?

Mette Bunting

Hvordan lære elevene å lære?

En håndbok i læringsstrategier

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2020

ISBN 978-82-02-67573-8

1. utgave, 1. versjon

E-utgaven baserer seg på 1. trykte utgave, 2020

Elektronisk tilrettelegging: [Bøk Oslo AS](#)

Omslagsdesign: Anna Salander

Sats/design: [Bøk Oslo AS](#)

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med forlaget er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

www.cda.no

akademisk@cappelendamm.no

Forord

Jeg har forsøkt å skrive den boka jeg selv ønsket meg da jeg jobbet i skolen. En bok med mange forslag til praktisk planlegging og gjennomføring av undervisning med tydelig forankring i forskning og teori.

Jeg ble introdusert for læringsstrategier et av de første årene jeg jobbet som lærer på 90-tallet. På Universitetet i Oslo hadde de et seminar om «lære å lære» i engelskfaget. Jeg ble frelst den første halve timen, og fortsatte i årene etter å samle alt jeg kunne av råd, praktiske strategier og erfaringer fra dem jeg møtte. Nå tretti år senere kan jeg se tilbake på en lang reise der jeg har truffet mange på min vei som har inspirert og lært meg mye. Jeg har vært så heldig å få møte og lære av Carol Santa, Bonnie Valdes, Liv Engen, Gerd Fredheim, Lisbeth Brevik og mange ansatte på Lesesenteret, blant annet Margunn Mossige. Takk for sjenerøsiteten jeg har møtt. Men likeså viktig har de mange lærerne i inn- og utland som har delt av sine erfaringer og sine tilpasninger av andres arbeid, vært.

Jeg håper boka vil inspirere deg! Du som er student eller ny som lærer, bør velge ut noen få strategier som du bruker gjennomgående i undervisningen din, og som du blir godt kjent med. Akkurat som med elevene er det bedre når vi prøver ut strategiene, at det er noen få som brukes grundig, enn mange som farer forbi. Og er du erfaren og dreven i ditt fag, ja, så håper jeg likevel dette kan gi deg noe nytt, og ikke minst bekrefte en mengde god praksis.

Takk for alle dere som har gitt meg så mye, og takk til dere som nå har kjøpt boka. Og takk til familien, som har vært tålmodig i alle de årene dette har tatt.

Mette

Innhold

Forord	5
 Kapittel 1	
Læringsstrategier – betydningsfullt for barn og unges liv	13
Hvorfor er læringsstrategier viktig i undervisning?	14
Leserveiledning	16
 Kapittel 2	
Hvorfor læringsstrategier?	18
Opplæring av elever i læringsstrategier	20
Prinsipper for opplæring	22
Kvadrantmodellen – en modell for å sikre elevenes læring	24
Oppsummering	26
Spørsmål	26
 Kapittel 3	
Elevenes læring og læringsforløpets faser	27
Læring i de ulike fasene	27
Forberedelsesfasen	29
Oppgaveanalyse	29
Mestring og proaktiv læring	34
Selvmotiverende forventninger	34
Arbeidsfasen	35
Avslutningsfasen	36
Den proaktive eleven	37
Oppsummering	38
Spørsmål	38

Kapittel 4

Forskjellige læringsstrategier	39
Hukommelsesstrategier	39
Utdypelsesstrategier	41
Organiseringsstrategier	41
Kontrollstrategier / metakognitive strategier	42
Oppsummering	44
Spørsmål	44

Kapittel 5

Hukommelsesstrategier	45
Mnemonics	45
Musikkstrategi	45
Setningsstrategi	46
Navneknagger	47
Knagger og rytme	47
Læring gjennom spillaktiviteter	48
Veggspill	49
Gulvspill	50
Puslespill	55
Loop	56
Rutenett	57
Snurrebrett	59
Straffekort	59
Stafett	60
Oppsummering	62
Spørsmål	62

Kapittel 6

Utdypelsesstrategier	63
Tankekart	64
Brainstorming i en sirkel	64
Tankekart med bilde	65
Utvidelse av ord og begreper	65
Tenk - par - del	66
VØL-skjema	67
VØSLE-skjema	70
Å lage spørsmål	70
FOSS - forhold, spørsmål og svar	71
Spørrenøkkel	72
Ta sjansen	73
De Bonos seks tenkehatter	76

Venn-diagram	78
Treveis Venn-diagram	80
Likt og ulikt	82
Oppsummering	84
Spørsmål	84

Kapittel 7

Organiseringsstrategier	85
Utvikling av gode organiseringsstrategier	85
Styrkekart	86
Styrkenotat	88
Styrkenotat og bearbeiding av tekst	91
Styrkenotat og lærebok	92
To-kolonnennotat	92
Rammenotat	98
Boksskjema	100
Cornell Notes	101
Fra understreking til nøkkelord	102
For yngre eller nybegynnere	103
Videre bruk	103
Tidslinje	104
Lotusdiagram	104
Oppsummering	106
Spørsmål	106

Kapittel 8

Kontrollstrategier / metakognitive strategier	107
Læresamtalen	109
Trafikklys	110
Two stars and a wish	110
Tankestrøm	111
Gule lapper	112
Gruppeegenvurdering	112
Egenvurdering i faget	113
Vurderingskryss	113
I ringen	114
Egenvurderingsstrategier	115
Vurdering av lesestrategier ved lesing av fagtekst	116
Oppsummering	117
Spørsmål	117

Kapittel 9

Å lese for å forstå	118
Lese for å lære	120
Lesing av fagtekster	120
Mange måter å lese på	121
Skumlesing	121
Å skanne	122
Dybdelesing	122
Bevisstgjøring av forfatterens håndverk	123
Lesefaser	124
Førlesingsfasen	124
Mens du holder på å lese	127
Etterlesingsfasen	130
Bevisstgjøring av elevene	131
Bison – førlesingsstrategi	132
Lesing er et felles ansvar	133
Leseskjema	134
Dobbelt refleksjonsnotat	135
Bevissthet om hva som hjelper for å forstå en tekst	135
Vanskelig tekst	136
Andre lesestrategier	136
Lesing med støttenotater	136
Temaroller	138
Les og si noe	138
Friformkart	139
Oppsummering	141
Spørsmål	141

Kapittel 10

Hvordan navigere i læreboka?	142
Den gode fagteksten	142
Kunnskap om lesing	144
Oppbygging av læreboka	144
Oppbygging av kapitler	145
Oppsummering	147
Spørsmål	147

Kapittel 11

Ord- og begrepsforståelse	148
Begreper og arbeidsplan	149
De fire hjørner	150
Sammenligne ord	151
Bilder og instruksjoner	152

Begrepslæring	152
Ordkart	152
Begrepskart med antonym/synonym	154
Ordkart med bilde	155
Frayers modell	155
Finn ordet	156
Boksskjema i språkopplæring	157
Ordbok	157
Utvidelse av ordforrådet	158
Millionord	159
Kombinasjoner av ord	159
Ordbank	160
Hvor godt kjenner jeg disse ordene?	160
Ordsamling	161
Ordliste	162
Ordbingo	163
Oppsummering	164
Spørsmål	164

Kapittel 12

Skrive seg til forståelse	165
Førskrivingsfasen	166
Korte strukturerte tekster	166
Tenkeskriving	167
Andre innfallsvinkler	170
Komme i gang-fasen	170
Storyboard	170
Spoletekst	171
Skriverammer	175
Revisjonsfasen	183
Slutføringsfasen	185
Planlegging av å skrive skjønnlitterær tekst	185
Fortellingsplan	186
Utvikle variasjonen i språket	187
Tør å sammenligne	187
Skrivefasene	187
Skriving av logg	188
To-kolonnelogg	189
Før og etter leselogg	189
Perspektivlogg	190
Skriving ut fra interesse	190
Rolleskriving	191
Oppsummering	195
Spørsmål	195

Kapittel 13

Å samtale seg til kunnskap	196
Forskjellige muntlige strategier	198
Tre minutters pause	198
Gule lapper, diskusjon	199
Snakk om et bilde	200
Lage en historie sammen gjennom kjent fortelling	202
Lage en historie sammen gjennom bruk av tegneserie	202
Sammenholde informasjon, fremmedspråk	202
«The hot seat»	203
«Frø»-diskusjoner	203
Roller i gruppearbeid	203
Kafédialog	204
Gallerivandring	205
«Finn noen som»	206
Oppsummering	207
Spørsmål	207

Kapittel 14

Hvordan jobbe med læringsstrategier i klasserommet?	208
Lærernes huskeliste	208
Modeller for å få hjelp til å analysere egen praksis	209
Systematisk arbeid i organisasjonen	211
Lærerens planlegging og refleksjon	212
Planleggingsskjema 1: Planlegging av tema/læringsforløp	213
Planleggingsskjema 2: Planlegging av undervisning	215
Plakater	215
Oppsummering	225
Spørsmål	225

Litteratur	227
-------------------------	-----

Stikkord	231
-----------------------	-----

Læringsstrategier – betydningsfullt for barn og unges liv

Petter likte ikke skolen. Han syntes det var kjedelig å gjøre mye av det samme hver dag i de fleste timene, bare fordi læreren sa han måtte. Det var alltid det samme om og om igjen – dette å lese høyt fra boka, svare på lærerens spørsmål (noe han ikke ville), gjøre oppgaver i boka, skrive tekst, lage PowerPoint. Hvorfor det var så bra, skjønte han ikke, det interesserte ham ikke. Men noe forandrer seg i sjette klasse, da han får Silje som lærer i de fleste fagene. Vel, i begynnelsen irriterer Silje ham siden hun vil så mye mer. Det er ikke bare å gjøre de kjedelige oppgavene han nå en gang er blitt vant til. Nå skal de også tenke over hva de kan fra før, tenke over hvordan de best kan jobbe for å nå det målet Silje har for timen. Ikke bare det! Når de er ferdig, skal de også tenke igjennom hvordan de har jobbet, om de kunne gjort det annerledes, om de har lært mye, om de er fornøyd, og mye annet. Petter synes det er slitsomt, men Silje sier igjen og igjen at det er viktig at de lærer av det de har gjort, uansett om det går bra eller dårlig.

Han er ikke den eneste som er misfornøyd, men Silje gir likevel ikke opp. Det rare er at etter hvert så skjønner Petter mer av hvorfor han skal gjøre de forskjellige oppgavene i fagene, han klarer å fortelle hva han kan, og til og med hva han burde lære mer om. Og det blir morsommere å jobbe med skolearbeid. Nå merker han at han får til mye mer, og kan velge andre oppgaver eller måter å jobbe på når han skjønner det han gjør, og kan forklare Silje at han vil lære bedre på den eller den måten. Det er ikke lenger et nederlag når ting ikke går så bra, han skjønner jo at det er slik som skjer, og at det er viktig å sjekke ut hvorfor det skjedde. Men han klarer også oftere å hente seg inn før det går så langt, fordi han kan se at måten han jobber på, ikke vil fungere. Selvfølgelig er Silje tett på ham og de andre elevene, men det føles som om han får lære på sin måte, og han kjenner seg selv bedre – selv i matte!»

I denne klasseromsfortellingen framstår Silje i Peters øyne som superlæreren som snur alt på hodet – og til det bedre. Og på en måte er hun det sett fra hans perspektiv. Men hadde vi gått inn og sett på Siljes undervisning sammenlignet

med andre lærere, kan det hende at vi ikke hadde merket en så stor forskjell. Det kan hende andre lærere også hadde mange av de samme oppgavene, leksene og bøkene. Det kan også hende de brukte mange læringsstrategier i klasserommet. Men det Silje gjorde, slik Petter så det, og som manglet tidligere, var å involvere elevene i deres utvikling og læringsprosess, slik at de fikk større bevissthet om hvordan de lærte, og dermed utviklet selvstendige læringsstrategier. Siljes måte å undervise på passer godt med læreplanens forventninger om å jobbe med læringsstrategier, slik det er beskrevet i den generelle delen:

Læringsstrategier er framgangsmåter elevene bruker for å organisere sin egen læring. Dette er strategier for å planlegge, gjennomføre og vurdere eget arbeid for å nå nasjonalt fastsatte kompetanse-mål. Det innebærer også refleksjon over nyervervet kunnskap og anvendelse av den i nye situasjoner.

(Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 3)

Denne tankegangen er nå videreført i overordnet del av LK06 (Kunnskapsdepartementet, 2018), der det står: «Skolen skal bidra til at elevene reflekterer over sin egen læring, forstår sine egne læringsprosesser og tilegner seg kunnskap på selvstendig vis».

Hensikten med denne boka er å peke på hvordan man kan jobbe med læringsstrategier i klasserommet gjennom hele grunnskolen for at elevene kan bli rustet til å lære om hvordan de lærer, og på den måten bli mer selvstendige. Håpet mitt er at lærere og studenter vil bli inspirert til å utvikle egen undervisning, få anerkjennelse for god praksis og bli utfordret til nye måter å legge til rette for elevene på. Boka er gjennomgående praktisk med en veksling mellom teori og metode, eksempler og erfaringer.

Hvorfor er læringsstrategier viktig i undervisning?

Det er ikke bare Petter og Silje som slår et slag for en slik måte å undervise på, mye forskning peker på at læringsstrategier kan bidra til at elevene lærer mer og bedre (Farrington mfl., 2012). Med bruk av læringsstrategier kan skolen legge til rette for tilpasset opplæring, og dette vil også være i tråd med læreplanen og fagfornyelsen, uttrykt blant annet i overordnet del under *Prinsipper for læring, utdanning og danning* og punktet *Lære å lære*: «Alle fag skal jobbe med læringsstrategier, på lik linje med grunnleggende ferdigheter» (Kunnskapsdepartementet, 2018). Dette utdypes videre gjennom kapitlene i denne boka, og du som enten er student i praksis, nyutdannet lærer eller erfaren lærer, vil finne begrunnelser og eksempler for bruk av læringsstrategier i klas-

serommet, og ikke minst få innføring og tilhørende eksempler på *hvordan* du kan bidra til å utvikle elevenes bevissthet og innsikt i hvordan de lærer.

Det er fortsatt viktig at elevene utvikler egne læringsstrategier, slik Petter gjorde. Både samfunnet og opplæringen har gjennomgått store forandringer de siste 25 årene (Bunting & Moshuus, 2017a; Frønes, 2017). Lærere og elevers hverdag i skolen er i forandring og påvirker også lærerutdanningen. Kravet til utdanning er økende, og Baker (2016) kaller dette samfunnet for «det skolerte samfunnet» (the schooled society). Med dette peker han på hvordan ungdom må gjennom skolen for å kvalifisere seg til arbeid. Tidligere kunne unge på en enkel måte få plass i arbeidslivet uten nødvendigvis å ha fullført videregående skole. Denne forandringen blir av forskere pekt på som en viktig grunn for hvorfor ungdom opplever det vanskeligere å ta eller finne denne plassen (Arnesen & Sørli, 2010; Bunting & Moshuus, 2017a; Frønes, 2017; Falch & Nyhus, 2011; Bunting & Moshuus, 2016; Bunting, Halvorsen & Moshuus, 2017). Dersom barn og unge lykkes innenfor dagens kunnskapssamfunns normer og krav både faglig, personlig og sosialt, kan de lettere delta som voksne i samfunnet. Skolen som en viktig og avgjørende arena for en slik samfunnsdeltakelse betyr at hvordan ungdommene klarer seg i ungdoms- og videregående skole, i stor grad vil påvirke deres videre voksne liv (Frønes, 2010; Sletten & Hyggen, 2013; Falch & Nyhus, 2011). Grunnskolen er nå i enda større grad enn før blitt noe alle forventes å fullføre og bestå, og kompetansen elevene opparbeider seg der, har avgjørende betydning for deltakelse i arbeidslivet og/eller videre utdanning. Lærerens rolle i å lede elevene gjennom skoleløpet med høyest mulig kompetanse har derfor stor betydning (Bunting, 2019). Det at for eksempel Petter opplevde mestring og utvikling av egne læringsstrategier, gjør det lettere for ham å møte samfunnets høye forventninger om kompetanse og kunnskap i framtiden.

Hva er det så som påvirker elevenes evne og vilje til å klare skolen? Det foreligger mye forskning på gjennomføring og frafall i videregående skole, og de viktigste faktorene med hensyn til sannsynligheten for om elevene fullfører med grunnskolepoeng, er foreldrenes bakgrunn (Kunnskapsdepartementet, 2018). Markussen (2012 og 2014) har i sin forskning vist at ungdom med foreldre med lang og høy utdanning har større sjanse for å gjennomføre videregående skole enn foreldre som kun har grunnskoleutdanning. Dette begrunner Frønes (2010, 2017) med at foreldrene i kunnskapssamfunnet i større grad enn før er sentrale støtteapparater i barnas utdanningsløp. Sannsynligheten er stor for at foreldre med høy og lang utdanning følger opp, forbereder og hjelper barna sine i skolen. Dette kan derfor utgjøre forskjellen på om en elev kan klare seg i grunnopplæringen eller ikke. Selv om sosial utjevning er en del av skolens mål,

er det et stykke igjen før den klarer å kompensere for sosiale forskjeller, og man kan heller si at skolen forsterker forskjellene enn å gjøre dem mindre.

At dette har betydning for gjennomføringen, viste en studie der ungdom som hadde sluttet på videregående skole, ble intervjuet. Det viste seg at disse ungdommene reflekterte lite rundt læring, og de få som gjorde det, snakket lite om hva som bør ligge til grunn for å lære bedre, og hvilke strategier forskjellige fag eller oppgaver krever (Bunting, 2019). En av grunnene for dette kan være at det er få arenaer i skolen for refleksjon, og at det derfor på mange måter avhenger av hvilke foreldre elevene har. Eller det kan også rett og slett være at elevene ikke har kapasitet til å reflektere rundt egen læring på grunn av andre utfordringer i livet (Bunting & Moshuus, 2017a). På den måten vil barn og unge ha med seg forskjellig ballast, der mye av det avhenger av familien de kommer fra. Utfordringen for skolen er hvordan denne skal kunne minske disse forskjellene i løpet av grunnopplæringen. Farrington mfl. (2012) viser i sin metastudie at læringsstrategier er kanskje det som best kompenserer for mangel på læringsstrategier. I sin forskning så de at utvikling av elevenes strategier har stor betydning for elevenes skoleprestasjoner, fordi bruken av strategier påvirker elevenes arbeid på mange felt, alt fra akademisk adferd, utholdenhet og prestasjoner (se mer om dette i kapittel 2). De elevene som ikke har fått med seg hjemmefra blant annet språk, kunnskap, verdier, normer og arbeidsformer som skolen forutsetter og bekrefter, kan ved bruk av læringsstrategier utvikle nettopp en akademisk adferd, utholdenhet og tenkning som gjør at de takler læring i skolen bedre. Klasseromsfortellingen sa ingenting om Petters bakgrunn, men fortellingen viste at han ikke hadde utviklet strategier hjemme, men trengte Silje for å få i gang denne prosessen.

Læringsstrategier og refleksjon kan utvikles og brukes innenfor et vidt spekter av fag fra barna starter i barnehagen, til de begynner på universitetet. Hvordan dette kan utvikles, utdypes i kapitlene 2–4, da med vekt på teori og forskning. I de resterende kapitlene er det mangfoldige eksempler på hvordan dette kan jobbes med i praksis.

Leserveiledning

Boka inneholder teori og forskning og mange eksempler på læringsstrategier og bruken av dem. Læringsstrategiene i kapitlene er strukturert slik at man både skal kunne se strategiene som en del av helheten og samtidig få detaljert forklaring på hvordan den enkelte strategien kan brukes. Det er mulig å bruke strategiene på alle trinn og i alle fag, og noen ganger gis det eksempler på hvor-

dan læringsstrategiene kan tilpasses ulike trinn eller fag. På slutten av hvert kapittel er det en oppsummering etterfulgt av spørsmål til refleksjon.

I kapittel 2–4 blir det gjort rede for en grunnleggende forståelse om læringsstrategier. Disse kapitlene er fundamentet i boka og gir begrunnelsene til å jobbe med den praktiske utførelsen av læringsstrategier. Skal man kunne jobbe som Silje i klasseromsfortellingen, er disse kapitlene viktige å fordype seg i. Her viser jeg for eksempel at metakognisjon er en grunnpilar for å jobbe med utvikling av elevenes egne læringsstrategier. En slik måte å jobbe på, det vil si metakognitivt, eksemplifisert gjennom Siljes undervisning, kan føre til at elevene blir mer selvstendige i læringsarbeidet. I kapitlene begrunner jeg også hvorfor man bør jobbe med læringsstrategier, hva læringsstrategier er, og hvordan de kan brukes gjennomgående i hele læringsprosessen. I tillegg introduserer jeg viktige prinsipper for elevers læring.

I kapitlene 5–8 går jeg igjennom de fire forskjellige læringsstrategitypene: hukommelsesstrategier (kapittel 5), utdypelsesstrategier (kapittel 6), organiseringsstrategier (kapittel 7) og kontrollstrategier/metakognitive strategier (kapittel 8). Store deler av disse kapitlene har praktiske eksempler og viser hvordan strategiene kan brukes. Disse fire kapitlene understreker at de forskjellige strategitypene både bygger på, overlapper og styrker hverandre.

I kapittel 9–13 presenteres teori, forskning og eksempler på temaene lesing, skriving, muntlig ferdighet og begrepsforståelse. Disse temaene er sentrale i skolens læreplan og alle fag. I kapitlene vil jeg gi veiledning i hvordan dette kan brukes i alle fag og på alle trinn.

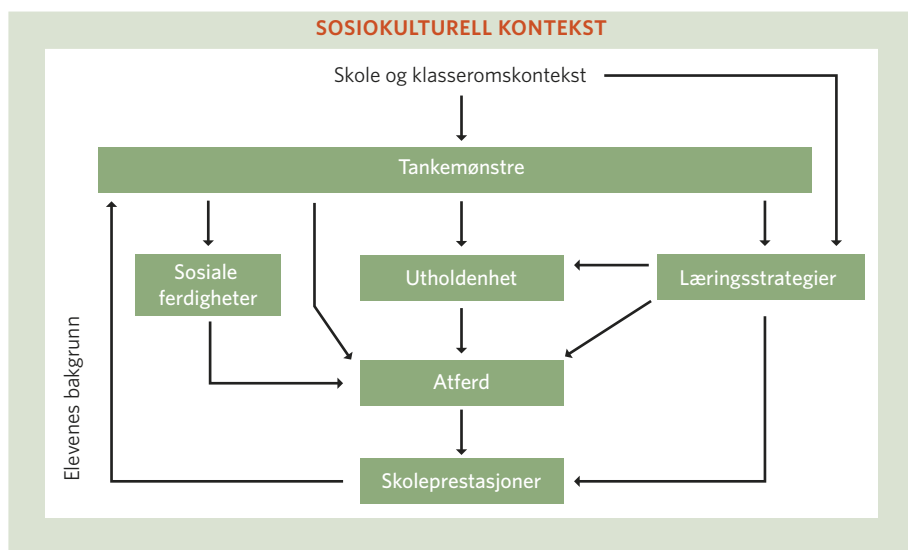
I kapittel 14 samler jeg alle trådene fra de foregående kapitlene, og her gjentas noen av de viktige prinsippene som belyses gjennomgående i de andre 13 kapitlene, og det knyttes nå opp mot lærerens undervisning og tilrettelegging. I noen av de andre kapitlene viser jeg øyeblikksbilder av elevenes arbeid, mens her vil det legges vekt på helheten, gjennomgående prinsipper og lærerens planlegging og vurdering av egen undervisning. Nettopp dette vil være avgjørende for læreren: å binde alle elementene i undervisningen sammen til en felles forståelse som handler om hvordan man planlegger og tenker læring, og også hvordan man ser på eleven og tenker både utvikling i fag og forståelse for læring i fag i et lengre perspektiv. Kapittelet inneholder også her konkrete tips og eksempler.

Hvorfor læringsstrategier?

Den amerikanske psykologen Thomas Armstrong sa i et foredrag om læring og skole i Telemark i 2005 at: *Noe av det viktigste barn lærer i skolen, er det de lærer om seg selv*. Han påpekte videre at barn og unge trenger å utvikle selvinnsikt om egen læring for bedre å kunne lære på skolen og senere i arbeidslivet. Hans mentor, Howard Gardner, skrev i Armstrongs bok om de mange intelligenser at essensen i lærerens oppdrag «er å respektere hvor ulikt mennesker lærer, mangfoldet i måten de lærer og kan vurderes på, og de nesten uendelige antall måter de kan prege verden på» (i Armstrong 2000, s. 8).

I løpet av tretten skoleår møter elever krav om å lære fra mange medier, blant annet bøker, tekster, foredrag, filmer, nettsider. Alt dette skal de bearbeide for deretter å bli vurdert på hva de har lært. For å klare dette må de skaffe seg oversikt over stoffet, sortere og organisere det, trekke ut hva som er viktig, og så presentere hva de har lært. Som vi så hos Petter, vil elevene ved å utvikle bevissthet om hvordan de kan lære fra sine suksesser og nederlag, ha større sjanse for å kunne utvikle seg og ha mulighet til å oppleve mestring. Uansett hva de konkret skal kunne i fagene, er det å lære hvordan de lærer, mest avgjørende for læringsprosessen og -resultatet. Derfor er det viktig å arbeide med elevers bevissthet om hvordan de lærer på den mest effektive måten, og hvordan de oppnår de beste resultatene. Dette er det vi kaller *å lære å lære* eller *læringsstrategier* (Santa, Havens & Valdes, 2004).

Hvilke faktorer er det så som påvirker elevenes læring? Nyere forskning peker på at det ikke er bare evner, ferdigheter og kunnskap som har betydning for å lykkes i skolen, men minst like mye sosiale og emosjonelle faktorer (Farrington mfl., 2012; Gutman & Schoon, 2013). En metastudie viser at disse ikke-kognitive faktorene (på engelsk kalt non-cognitive factors) kan utvikles og styrkes ved bruk av læringsstrategier, og igjen ha positiv betydning for at elevene lykkes i skolen. Farrington mfl. (2012) utviklet en modell for å synliggjøre dette, der rammen er den sosiokulturelle konteksten, inkludert elevenes bakgrunn, skole og klasserom.

Modell utarbeidet av Farrington mfl. (2012, s. 12) over hvordan fem ikke-kognitive faktorer virker inn på skoleprestasjoner innenfor den større sosiokulturelle konteksten. Vår oversettelse fra engelsk original.

Det er ikke bare Farrington mfl. (2012) som vektlegger betydningen av læringsstrategier, også læreplanverket, skolens læreplan, løfter fram læringsstrategier som sentralt for elevens læring. I overordnet del (Kunnskapsdepartementet, 2018) er det en tydelig forventning om at å lære å lære skal vektlegges i undervisningen i alle fag. I fagfornyelsen forventes det samme. Læringsstrategier er derfor sentralt i skolens og fagenes virksomhet. I overordnet del uttrykkes dette blant annet slik:

Skolen skal bidra til at elevene reflekterer over sin egen læring, forstår sine egne læringsprosesser og tilegner seg kunnskap på selvstendig vis. [...] Ved å reflektere over egen og andres læring kan elever litt etter litt utvikle bevissthet om egne læringsprosesser. [...] Dypere innsikt utvikles når elevene ser sammenhenger mellom kunnskapsområder, og når de behersker et mangfold av strategier for å tilegne seg, dele og forholde seg kritisk til kunnskap.

Læreplanen er derfor helt tydelig på at lærere skal jobbe med å utvikle elevenes læringsstrategier, at elevene skal lære seg å lære gjennom hele skoleløpet – fra 1. klasse og ut videregående skole. Søkelyset er ikke lenger bare på det faglige innholdet, men vel så mye på at elevene skal lære å lære i faget. De skal lære seg å reflektere over egen læring, forstå læringsprosesser, tilegne seg kunnskap selvstendig og slik utvikle en bevissthet om hele læringsprosessen. Dette er prosesser som også er viktig for *dybdelæring*, det vil si at elevene skal få rom til å gå i dybden i fagene, se sammenhenger og utvikle evnen til å reflektere og tenke kritisk. Dette

skjer gradvis der elevene utvikler kunnskap og fagbegreper og tilnærminger i og mellom fagene. I tillegg fokuseres det på at elevene skal reflektere over egen læring slik at de kan bruke sine erfaringer fra en læringssituasjon til en annen. Dette gjelder både kjente og ukjente læringssituasjoner og innebærer at elevene selv i løpet av skoleløpet utvikler kompetanse til å kunne håndtere forskjellige oppgaver på forskjellige arenaer innenfor og mellom fagene. En slik innfallsvinkel til læring kan for dem som ikke er vant til det, kanskje i begynnelsen oppleves som noe slitsomt og krevende fordi den forutsetter at de selv aktivt må omgjøre kunnskapen til sin eget. Etter hvert som det blir automatisert, vil det bli en naturlig del av hvordan de jobber, og samtidig føre til bedre faglige resultater og selvstendighet (Udir, 2019).

Det er mange begreper som brukes i forbindelse med læringsstrategier, og et av de mest brukte er *selvregulert læring*. Det defineres som følgende av Ludvigsen-utvalget: «At elever i samarbeid med lærere og medelever lærer å ta initiativer og arbeide målrettet for å lære, og lærer å regulere egen tenking og egne handlinger og følelser, kalles selvregulering» (NOU 2015: 8, s. 10). Med selvregulert læring menes det at barn og unge er proaktive i sin egen læringsprosess. De utnytter tidligere kunnskap når de forbereder seg, har gjennomgående strategisk kontroll og klarer å justere fortløpende innvirkningen valgene i læringssituasjonen har på deres kunnskap og adferd (Fryer & Elliot, 2008). Læreplanens forståelse av læringsstrategier, ved overordnet del, omfattes av disse beskrivelsene, samtidig som begrepet selvregulert læring inkluderer *selvoppfatning og motivasjon* som en viktig del av læringsprosessen (Kunnskapsdepartementet, 2018).

Uansett begrep så legger både forskning og læreplanen vekt på den positive betydningen av læringsstrategier for elevers faglige prestasjoner. Disse strategiene kan formes og utvikles innenfor et vidt spekter av fag fra barna starter i barnehage, til de begynner på universitet. Men ikke alle barn og unge i skolen vil automatisk utvikle høy grad av selvregulering i løpet av grunnskolen, eller bevissthet rundt hvordan de lærer. Derfor trenger lærerne å vite hvordan de skal møte elevene i klasserommet slik at de både lærer fag og hvordan de lærer i fagene (Cleary & Zimmerman, 2012). Dette vil vi se på videre i dette kapittelet, samt peke på viktige prinsipper for at en undervisning skal lykkes.

Opplæring av elever i læringsstrategier

Ofte kan skoler og/eller lærere sette i gang med tiltak som kurs i studieteknikk for å lære elevene gode læringsstrategier, og da som regel helt avsondret fra undervisningen i fagene. Dette kan bety egne timer med kun metodeundervisning, og at man deretter forventer at elevene selv skal klare å overføre metodene